

استاد: ناصر الهی

رشته: اقتصاد

مقطع: کارشناسی

درس: اقتصاد اخلاقی

۱- معرفی و اهداف درس

درس اقتصاد اخلاقی به بررسی پیوندهای عمیق و تاریخی بین دو حوزه اخلاق و اقتصاد می‌پردازد و نشان می‌دهد که تحلیل‌های اقتصادی بدون توجه به مبانی اخلاقی، ناقص و گاه گمراه‌کننده هستند. این درس با نقد رویکردهای صرفاً فنی و مهندسی در اقتصاد متعارف، بر نقش ارزش‌ها، عدالت، آزادی و مسئولیت‌های اخلاقی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی تأکید می‌ورزد.

ماهیت بین‌رشته‌ای این درس در مرز میان اقتصاد، فلسفه اخلاق و سیاست‌گذاری عمومی حرکت می‌کند و از چارچوب‌های نظری و عملی برای تحلیل مسائل واقعی مانند فقر، نابرابری، توسعه و بحران‌های اقتصادی بهره می‌گیرد.

نگاه کلان درس در این درس، اقتصاد نه به عنوان دانشی خنثی و ارزش‌آزاد، بلکه به عنوان یک علم اجتماعی متأثر از ارزش‌های انسانی فهمیده می‌شود. مفاهیمی مانند عقلانیت، منفعت شخصی، بهینه‌یابی پارتو و سودمندی از منظر انتقادی و با ارجاع به آرای اندیشمندانی چون آمارتیا سن و آدام اسمیت بازخوانی می‌شوند.

این درس بر خلاف دروس تخصصی صرفاً کمی مانند اقتصاد خرد و کلان، به بُعد هنجاری و ارزشی اقتصاد می‌پردازد و دانشجویان را با جنبه‌های انسانی، فلسفی و اخلاقی نظریه‌های اقتصادی آشنا می‌سازد.

■ اهداف دانشی:

- آشنایی با مفاهیم پایه‌ای اخلاق در اقتصاد و تمایز میان رویکردهای مهندسی و اخلاقی.
- درک نقش عقلانیت، منافع شخصی و اخلاق در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی.
- شناخت انتقادات وارد بر اقتصاد متعارف از منظر اخلاقی (مانند محدودیت‌های بهینه پارتو و رفاه‌گرایی).

- آشنایی با آرای اندیشمندانی مانند آمارتیا سن و آدام اسمیت در تلفیق اخلاق و اقتصاد.

■ اهداف نگرشی:

- تقویت حس مسئولیت‌پذیری اخلاقی در تحلیل مسائل اقتصادی.
- پرورش نگاه انتقادی به مدل‌های اقتصادی صرفاً کمی و تقلیل‌گرا.
- ارتقای بینش دانشجویان درباره تأثیر اخلاق بر سیاست‌گذاری اقتصادی و کاهش فقر و نابرابری.

▪ اهداف مهارتی:

- توانایی نقد و تحلیل مقالات و متون علمی در حوزه اخلاق و اقتصاد.
- تقویت مهارت ارائه شفاهی و نوشتاری با محوریت مسائل اخلاقی-اقتصادی.
- توانایی تطبیق نظریه‌های اخلاقی با مسائل واقعی اقتصاد ایران و جهان.

۲- پیش‌نیازهای درس

برای بهره‌مندی بیشتر از محتوای این درس، گذراندن دروس زیر توصیه می‌شود:

- اقتصاد خرد ۲
- اقتصاد کلان ۲
- مبانی فلسفی و روش‌شناسی اقتصاد

۳- منبع درسی

▪ منبع اصلی:

- اخلاق و اقتصاد نوشته آمارتیا سن ترجمه یوسف فشارکی

▪ - منابع فرعی:

- ابعاد اقتصادی در اخلاق و اقتصاد، یدالله دادگر
- اخلاق و اقتصاد، تالیف آلن هملین، ترجمه افشین خاکباز و محمد حسین هاشمی
- اخلاق و اقتصاد اسلامی محمد جواد توکلی

۴- شیوه و مقاطع ارزشیابی

- ارزیابی مستمر: ۳ نمره
- ارزشیابی میان‌نیمسال: ۵ نمره (تاریخ امتحان: ۲۰ آبان ۱۴۰۴)
- ارایه دو کنفرانس: ۵ نمره
- ارزشیابی پایان نیمسال: ۸ نمره

۵- برنامه زمانی و عناوین فصل‌ها

▪ هفته ۱: موضوع: معرفی دوره و مقدمه کتاب.

○ محتوا: بررسی کلی کتاب، زندگی و دیدگاه‌های آمارتیا سن، دو منشأ اقتصاد (اخلاقی و مهندسی).

بحث در مورد اهمیت اخلاق در اقتصاد مدرن.

○ فعالیت: معرفی دانشجویان و بحث اولیه در مورد اخلاق در تصمیم‌گیری اقتصادی.

▪ هفته ۲: موضوع: دستاوردها و ضعف‌های رویکرد مهندسی در اقتصاد.

○ محتوا: تحلیل موفقیت‌های اقتصاد مدرن (مانند تعادل عمومی) و ضعف‌های ناشی از نادیده گرفتن

اخلاق.

○ فعالیت: بحث گروهی در مورد مثال‌های واقعی مانند بحران‌های اقتصادی.

▪ هفته ۳: موضوع: رفتار اقتصادی و عقلانیت.

○ محتوا: بررسی فرض رفتار عقلانی در اقتصاد، اشتباهات انسانی و پیچیدگی‌ها.

○ فعالیت: تحلیل موردی از رفتار غیرعقلانی در بازارها.

▪ هفته ۴: موضوع: عقلانیت به عنوان سازگاری.

○ محتوا: تعریف عقلانیت بر اساس سازگاری داخلی انتخاب‌ها، انتقاد از ناکافی بودن آن.

○ فعالیت: تمرین عملی روی مدل‌های انتخاب عقلانی.

▪ هفته ۵: موضوع: منافع شخصی و رفتار عقلانی.

○ محتوا: انتقاد از دیدگاه عقلانیت مبتنی بر بیشینه‌سازی منافع شخصی، رد انگیزه‌های اخلاقی.

○ فعالیت: بحث در مورد مثال‌های تجربی مانند بازی‌های اقتصادی.

▪ هفته ۶: موضوع: آدام اسمیت و منافع شخصی.

○ محتوا: تحلیل دیدگاه‌های آدام اسمیت، تأکید بر همدلی و اخلاق (برخلاف تفسیرهای رایج).

○ فعالیت: مقایسه با اقتصاد نئوکلاسیک.

▪ هفته ۷: موضوع: مقایسه‌های میان‌فردی سودمندی و بهینه پارتو.

○ محتوا: رد مقایسه‌های سودمندی در اقتصاد رفاهی، محدودیت‌های بهینه پارتو.

○ فعالیت: تحلیل توزیع در اقتصاد.

▪ هفته ۸: موضوع: سودمندی، بهینه پارتو و رفاه‌گرایی؛ رفاه و عاملیت.

- محتوا: انتقاد از رفاه‌گرایی، تمایز میان رفاه و عاملیت.
- فعالیت: مرور برای میان‌ترم، بحث گروهی.
- هفته ۹ (۱۷ آبان): موضوع: میان‌ترم.
- هفته ۱۰: موضوع: تمایز و وابستگی میان عاملیت و رفاه؛ سودمندی و رفاه.
 - محتوا: بررسی وابستگی‌ها، محدودیت‌های سودمندی در اندازه‌گیری رفاه.
 - فعالیت: تحلیل مثال‌های واقعی مانند فقر.
- هفته ۱۱: موضوع: دستاوردها، آزادی و حقوق؛ منافع شخصی در اقتصاد رفاهی.
 - محتوا: گسترش مفهوم دستاوردها و آزادی‌ها، نقش منافع شخصی.
 - فعالیت: رای‌ها کنفرانس دانشجویی
- هفته ۱۲: موضوع: حقوق و آزادی.
 - محتوا: ارزش ذاتی حقوق و آزادی فراتر از سودمندی.
 - فعالیت: رای‌ها کنفرانس دانشجویی
- هفته ۱۳: موضوع: رفاه، عاملیت و آزادی؛ کثرت و ارزیابی.
 - محتوا: بررسی ابعاد اخلاقی رفاه و آزادی، چالش‌های ارزیابی چندگانه.
 - فعالیت: رای‌ها کنفرانس دانشجویی
- هفته ۱۴: موضوع: ناکاملی و بیش‌کاملی؛ تعارض‌ها و بن‌بست‌ها.
 - محتوا: مسائل ناکاملی در رتبه‌بندی، مدیریت تعارض‌ها.
 - فعالیت: رای‌ها کنفرانس دانشجویی
- هفته ۱۵: موضوع: حقوق و پیامدها؛ ارزیابی پیامدی و وظیفه‌شناسی.
 - محتوا: ارزیابی حقوق بر اساس پیامدها، اخلاق و اقتصاد.
 - فعالیت: رای‌ها کنفرانس دانشجویی
- هفته ۱۶: موضوع: رفاه، اهداف و انتخاب‌ها؛ رفتار، اخلاق و اقتصاد؛ نتیجه‌گیری.
 - محتوا: بررسی رفاه و اهداف، نتیجه‌گیری کتاب و کاربردها در اقتصاد مدرن.

۶- مشارکت و تکالیف

علاوه بر پیش مطالعه فصل تعیین شده برای هر هفته و آمادگی برای مشارکت جدی در کلاس، دانشجویان موظفند دو مقاله تعیین شده از کتابهای فرعی را در هفته های یازدهم تا شانزدهم، به ترتیبی که مشخص خواهد شد، رایاه دهند و گزارش های مکتوبی در حد ۴۵۰ کلمه برای هر کنفرانس حاوی؛ خلاصه ای از دیدگاه مؤلف، نقد دانشجو و سوالات و دیدگاه های دانشجویان رایاه دهند. این گزارش ها حداکثر تا روز امتحان پایان ترم ارائه شوند.

۷- راه های ارتباطی

- سامانه گفتمان: <https://edu.mofidu.ac.ir/Dashboard> (زمان تقریبی پاسخگویی: حداکثر یک هفته)
- دفتر در زمان مشاوره دانشجویی